

DYREKTOR GENERALNY
Służby Więziennej

Warszawa, dnia 16 czerwca 2014 r.

BP – 072-15/14/1406

BIURO RZECZNIKA
PRAW OBYWATELSKICH
WPL. 2014 -Ub- 20
ZAŁ. NR

Pan
Ryszard Czerniawski
Zastępca Rzecznika Praw Obywatelskich

Szanowny Panie Rzeczniku

W odpowiedzi na Pana pismo KMP.571.56.2014.DK z dnia 18 marca 2014 roku, uprzejmie informuję, że Centralny Zarząd Służby Więziennej wnikliwie przeanalizował znajdujące się w nim oceny i postulaty dotyczące postępowania z osadzonymi dokonującymi prób samobójczych.

W swoim piśmie zwrócił Pan uwagę na niespójność uregulowań zawartych w instrukcji nr 16/10 Dyrektora Generalnego Służby Więziennej z dnia 13 sierpnia 2010 r. w sprawie zapobiegania samobójstwom osób pozbawionych wolności, oraz zarządzeniu nr 2/2004 Dyrektora Generalnego Służby Więziennej z dnia 24 lutego 2004 r. w sprawie szczegółowych zasad prowadzenia i organizacji pracy penitencjarnej oraz zakresów czynności funkcjonariuszy i pracowników działów penitencjarnych i terapeutycznych, które również reguluje sposób postępowania z osobami dokonującymi samoagresji. W szczególności wskazał Pan na różnicę unormowań dotyczących postępowania wobec sprawców samoagresji zawartych w obydwu aktach wykonawczych, polegającą na określeniu w zarządzeniu nakazu każdorazowego sporządzania wniosku o wymierzenie kary dyscyplinarnej sprawcy samoagresji oraz brak wskazania takiego obowiązku w instrukcji. Następnie wyraził Pan wątpliwości co słuszności pozostawienia w zarządzeniu przepisów, które regulują te same kwestie co instrukcja, oraz uznał samo sporządzenie wniosku dyscyplinarnego za formę kary. Ponadto, uznał Pan przepis zarządzenia nakazujący sporządzenie wniosku o wymierzenie kary dyscyplinarnej każdej osobie, która

targnie się na swoje życie lub zdrowie za niezgodny z przepisami wyższej rangi, zawartymi w art. 142 par. 1 i 119 par. 1 Kkw. Wyraził Pan także opinię, że osoby z podwójną diagnozą, jako chwiejne emocjonalnie, są karane za objawy swoich zaburzeń. Z powyższymi tezami oraz przedstawioną na ich poparcie argumentacją, nie mogę się zgodzić.

Jak Pan słusznie zauważył, zgodnie z art. 116a pkt 5 Kkw skazanemu nie wolno dokonywać uszkodzeń ciała ani rozstroju zdrowia, a zgodnie z art. 142 par. 1 Kkw, osadzony podlega odpowiedzialności dyscyplinarnej za zawinione naruszenie nakazów lub zakazów wynikających z ustawy, regulaminu lub innych przepisów wydanych na jej podstawie. Te właśnie ustawowe przepisy stanowią o istocie zagadnienia i to z nich wynika traktowanie próby samobójczej podjętej w warunkach izolacji penitencjarnej, jako czynu zabronionego, za który grozi osadzonemu odpowiedzialność dyscyplinarna. Chcąc radykalnie zmienić praktykę postępowania wobec osób dokonujących prób samobójczych, należałoby postulować zmianę wymienionych przepisów ustawy, a nie zmianę szczegółowych unormowań o charakterze technicznym, zawartych w aktach prawnych niższej rangi. Dopóki bowiem samoagresja, w tym próba samobójcza będzie stanowiła w warunkach izolacji czyn zabroniony, dopóty będzie musiała istnieć procedura określająca sposób postępowania zmierzający do oceny stopnia zawinienia i odpowiedzialności dyscyplinarnej za takie zachowania.

W ocenie Centralnego Zarządu Służby Więziennej aktualnie obowiązujące w tym zakresie procedury są prawidłowe. Nie mogę zgodzić się ze stwierdzeniem, że wejście w życie instrukcji w sprawie zapobiegania samobójstwom (...) powinno było automatycznie prowadzić do wyeliminowania starszych przepisów zarządzenia nr 2/2004 odnoszących się do postępowania z osadzonymi dokonującymi samoagresji. Przedmiotem instrukcji jest tylko i wyłącznie zapobieganie samobójstwom; w tym przepisie nie mieści się postępowanie wobec szerszego spektrum samoagresji spotykanych w zakładach karnych, w szczególności jej form instrumentalnych, nawykowych albo uwarunkowanych podkulturą więzienną. Dlatego właśnie przepisy zarządzenia dotyczące postępowania w takich sytuacjach pozostały w mocy po wejściu w życie instrukcji.

Samo sporządzenie osadzonemu wniosku o wymierzenie kary dyscyplinarnej nie może być uznane za formę kary. O ile wniosek taki zostanie sporządzony – jest on traktowany wyłącznie jako sygnał, że miało miejsce zachowanie zabronione przez

ustawę i trzeba dopiero ocenić jego okoliczności oraz stopień zawinienia skazanego. W przypadku oceny, że podłożem samoagresji był stan emocjonalny i odstąpienia od ukarania, taki wniosek nie jest wliczany do liczby wymierzonych osadzonemu kar dyscyplinarnych. Sam wniosek co prawda rzeczywiście pozostaje w aktach osadzonego, jednakże nie jest generowany przez system NOE-net jako kara dyscyplinarna, nie jest uwzględniany w bilansie otrzymanych nagród i wymierzonych kar dyscyplinarnych i nie rzutuje negatywnie na całościową ocenę zachowania osadzonego w warunkach izolacji. Wychowawcy, w sporządzanych opiniach wyraźnie odróżniają wnioski o wymierzenie kary, od kar rzeczywiście wymierzonych. Nie mam również żadnych podstaw aby podejrzewać sędziów penitencjarnych o to, że nie różnicują obydwu wymienionych sytuacji.

Z tych samych powodów nie mogę zgodzić się ze stwierdzeniem, że różne wymienione przez Pana kategorie osób chwiejnych emocjonalnie, są karane za objawy swoich zaburzeń. Wobec osób, u których istotną przyczyną samoagresji jest chwiejność emocjonalna, zawsze po prostu odstępuje się od wymierzania kary.

Zwracam również uwagę, że z obowiązujących przepisów zarządzenia wcale nie wynika – jak twierdzi Pan w piśmie KMP.571.56.2014.DK - aby określona w nim procedura wymagała najpierw wypisania wniosku o wymierzenie kary dyscyplinarnej, a następnie zbadania podłoża dokonanego czynu i ewentualnego odstąpienia od wymierzenia kary. Elementy procedury wymienionej w par. 50 zarządzenia to kolejno: (1) udzielenie osadzonemu pierwszej pomocy, (2) badanie lekarskie, (3) badanie psychologiczne w celu ustalenia: (a) okoliczności i motywów samoagresji, (b) potrzeby objęcia pomocą psychologiczną, (c) zaleceń co do postępowania wychowawczego w związku z autoagresją. Dopiero kolejny punkt tej procedury polega na sporządzeniu wniosku o wymierzenia kary dyscyplinarnej. Oznacza to, że jeżeli na wcześniejszym etapie procedury okaże się, że sporządzanie wniosku jest niecelowe, wniosek taki wcale nie musi zostać sporządzony. Dlatego praktyka, z którą przedstawiciele KMP zetknęli się w Zakładzie Karnym w Potulicach, i którą określił Pan jako słuszną, nie jest czymś wyjątkowym, bywa stosowana także gdzie indziej i taki sposób postępowania Centralny zarząd Służby Więziennej również uznaje za prawidłowy. Równocześnie, nie można zabronić funkcjonariuszowi (np. oddziałowemu), który ma obowiązek egzekwować przestrzeganie prawa przez osadzonych, a jest świadkiem zachowania osadzonego zabronionego przez ustawę, sporządzenia wniosku o wymierzenie mu kary dyscyplinarnej. Powyższe, wraz z

faktem iż żaden przepis nie precyzuje momentu, w którym funkcjonariusz ma prawo / obowiązek sporządzić wniosek o wymierzenie osadzonemu kary dyscyplinarnej prowadzi to do wniosku, iż w praktyce zawsze zapewne będą występowały obydwie rozważane sytuacje.

Reasumując, nie dostrzegam błędów ani nieścisłości w aktualnie obowiązujących procedurach postępowania wobec sprawców samoagresji w tym prób samobójczych, ani tym bardziej rażących błędów w ich stosowaniu przez funkcjonariuszy i trudno mi podzielić zawarte w piśmie KMP.571.56.2014.DK oceny i opinie. Rozumiem jednak i podzielam troskę Urzędu Rzecznika Praw Obywatelskich o zachowanie najwyższych standardów w postępowaniu z osobami pozbawionymi wolności, zwłaszcza osobami, które znajdują się w stanie zagrożenia zdrowia lub życia i są nierzadko dodatkowo obciążone wieloma głębokimi deficytami. Adekwatna reakcja na podejmowane przez takie osoby akty samoagresji, a zwłaszcza próby samobójcze, wymagana przede wszystkim delikatności i wrażliwości, otwartości i umiejętności nawiązania nieoceniającej relacji, udzielania wsparcia oraz zwiększonego wyczulenia personelu więziennego na kwestie etyczne. Z całą pewnością w wielu tego typu przypadkach, koncentrowanie się na kwestii odpowiedzialności dyscyplinarnej osadzonego za dokonane samouszkodzenie czy próbę samobójczą nie jest najważniejsze, nawet jeżeli jest to zachowanie zabronione przez ustawę. Dlatego Centralny Zarząd Służby Więziennej rozważy możliwość pewnej korekty przepisów i procedur zawartych w zarządzeniu nr 2/2004, która będzie polegać między innymi na usunięciu pkt. 3) par. 50 zarządzenia „3) sporządzić wniosek o wymierzenie kary dyscyplinarnej;”. Będzie to stanowiło jednoznaczny sygnał, iż sporządzanie takiego wniosku za dokonaną samoagresję nie stanowi obowiązkowego elementu postępowania w każdym przypadku samoagresji i można od tego odstąpić, o ile motywy działania skazanego nie zostaną ocenione jako instrumentalne.

Wyk. w 2 egz.

1- adresat

2-a/a

→ powołaniem

gen. Jacek Włodarski

CENTRALNY ZARZĄD
SŁUŻBY WIĘZIENNEJ

CENTRALNY ZARZĄD
SŁUŻBY WIĘZIENNEJ
ul. Rakowiecka 37a
02-521 Warszawa

P. Ryszard Ciemniewski
Z-ca Prezesa
Prez. Obywatelskich
Al. Solidarności 77
00-080 Warszawa

BIURO RZECZNIKA
PRAW OBYWATELSKICH

WPL

2014 -06- 20

ZAL

NR